

A phenomenological study of educational justice in the virtual learning environment from the perspective of Payam Noor University professors

Amir Sabzipour * Faculty member, Department of Educational Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran.
Soghra Dadashi Master of Educational Sciences majoring in History and Philosophy of Education, Payam Noor University Tehran, Tehran, Iran.

Abstract

Introduction The virtual learning environment is an inevitable perspective that places the learner at the center of the learning process, viewing learning as a social process built on trust. It personalizes both the learning culture and the learning process, applying diverse learning styles, methods, and techniques tailored to the purpose of the learning subject. Accordingly, this study aimed to conduct a phenomenological investigation of educational justice in the virtual learning environment from the perspective of Payam Noor University professors.

Methods This qualitative research employed a phenomenological strategy, utilizing the Clause model. The statistical population comprised all professors at Payam Noor University in Lorestan Province. Through purposive sampling, 43 professors with virtual education experience who met the inclusion criteria were selected. A semi-structured interview served as the research tool for collecting single-section data, which was subsequently analyzed using the Clause method.

Results The analysis resulted in the identification of 52 key codes, which were then integrated into 23 meaningful phrases. These phrases were finally categorized into five clusters: 1) Educational factors, 2) Resources and facilities, 3) Individual factors, 4) Environmental factors, and 5) Social factors.

Conclusion Given the enrichment of learning environments, virtual education can serve as a complement to face-to-face education. By leveraging integrated education, all educational platforms can be utilized to foster educational justice and equal educational opportunities. Therefore, it is suggested that future research identify factors and provide necessary solutions for designing virtual education, as well as assess the needs of the audience group (students) in virtual education.

Keywords: *Justice, Education, Virtual, Professors*

* Corresponding author
E-mail: amirsabzipour@pnu.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

Educational justice isn't merely a benefit; it's a moral imperative for societies that recognize education as a transformative force. In such societies, achieving educational justice can elevate the living standards of individuals, accounting for their unique differences across various domains like academic performance, socioeconomic status, and cultural background. Within this context, the inherent commitment to justice within universities—as pivotal centers of learning and symbols of educational equity—becomes a necessity. This is because, in educational environments, particularly universities, the perception of justice, the feeling of fair conditions, and the adherence to just principles can instill a sense of value in students. This, in turn, addresses doubts and concerns stemming from perceived rights violations within the educational setting, ultimately fostering a broader sense of justice throughout the educated populace and into the fabric of society.

Methods

This qualitative research employed a phenomenological approach utilizing the Clause model. The primary objective was to understand the lived experience of Payam Noor University professors regarding educational justice in virtual education. The statistical population comprised professors from Payam Noor University in Lorestan Province.

Sampling in this study was purposive, snowball, and non-probability. It was purposive because we specifically sought professors with prior experience of educational justice. This also rendered it non-probability, as we were not aiming for probabilistic representativeness. The snowball technique was applied by asking each interviewed professor, who had experienced educational justice, if they knew anyone else with similar experiences, thereby identifying subsequent interviewees.

The research tool for data collection was a semi-structured interview.

Inclusion criteria for professors in this study were: a) Willingness to dedicate time and articulate

their internal feelings about the studied concept. b) Current virtual teaching of academic units at Payam Noor University. c) Representativeness of a segment of the research community. d) Established connections with the university in various educational and research capacities, enabling them to provide valuable information across different dimensions of virtual education.

Consequently, professors who were invited but whose presence was limited to teaching specific, restricted courses at the university were excluded from the research process. The sample selection continued until data saturation was reached (38 interviews), with an additional 5 interviews conducted for reliability, totaling 43 interviews. Of these, 23 interviews were completed in a single session. To facilitate a more thorough explanation of experiences, 15 interviews were conducted in two sessions at the researcher's request. Furthermore, due to interviewee time constraints, 5 interviews were conducted in three sessions, also at the interviewee's request.

Findings

The analysis identified 52 key codes, which were then integrated into 23 meaningful phrases. These phrases were ultimately classified into five distinct clusters: 1) Educational factors, 2) Resources and facilities, 3) Individual factors, 4) Environmental factors, and 5) Social factors.

Conclusion

Given the ongoing enrichment of learning environments, virtual education can effectively complement face-to-face instruction. By implementing an integrated education model, all available educational platforms can be leveraged to cultivate educational justice and ensure equal educational opportunities. Therefore, we recommend that future researchers identify additional factors and propose necessary solutions for designing virtual education, and also conduct studies to assess the needs of the student audience within virtual learning contexts.

Keywords: *Justice, Education, Virtual, Professors*

مطالعه پدیدارشناختی عدالت آموزشی در محیط یادگیری مجازی از دیدگاه اساتید دانشگاه پیام‌نور

امیرسبزی پور*
صغری داداشیعضو هیأت علمی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام‌نور تهران، تهران، ایران.
کارشناس ارشد، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام‌نور تهران، تهران، ایران.

چکیده

مقدمه

محیط آموزش یادگیری مجازی به‌عنوان چشم‌اندازی اجتناب‌ناپذیر، یادگیرنده را در کانون فرایند یادگیری قرار می‌دهد و یادگیری را فرایندی اجتماعی مبتنی بر اعتماد می‌داند. فرهنگ یادگیری و فرایند یادگیری شخصی شده و همچنین سبک‌ها، روش‌ها و تکنیک‌های مختلف یادگیری را با توجه به هدف موضوع یادگیری اعمال می‌کند، بر همین اساس، پژوهش حاضر با هدف مطالعه پدیدارشناختی عدالت آموزشی در محیط یادگیری مجازی از دیدگاه اساتید دانشگاه پیام‌نور انجام گرفت.

روش

این پژوهش کیفی و از نظر استراتژی، مبتنی بر پدیدارشناسی با استفاده از مدل کلایزی بود. جامعه آماری شامل کلیه اساتید دانشگاه پیام‌نور استان لرستان بود که با نمونه‌گیری هدفمند، ۴۳ نفر از اساتید دارای تجربه آموزش مجازی و واجد معیارهای ورود به مطالعه انتخاب شدند. ابزار پژوهش، مصاحبه نیمه ساختاریافته و از نظر جمع‌آوری اطلاعات تک‌مقطعی بود و داده‌ها با روش کلایزی تحلیل شدند.

یافته‌ها

نتیجه تحلیل، شناسایی ۵۲ کد کلیدی، تلفیق آن‌ها در ۲۳ عبارت معنادار و دسته‌بندی نهایی در پنج خوشه بود: (۱) عوامل آموزشی (۲) منابع و امکانات (۳) عوامل فردی (۴) عوامل محیطی (۵) عوامل اجتماعی.

نتیجه‌گیری

با توجه به غنی‌سازی محیط‌های یادگیری، آموزش‌های مجازی می‌تواند به‌عنوان مکمل آموزش‌های حضوری به‌کار گرفته شود و با استفاده از روش‌های تلفیقی می‌توان از همه بسترهای آموزشی برای توسعه عدالت تربیتی و نصیب برابر آموزشی بهره‌برداری کرد. بنابراین، پیشنهاد می‌شود پژوهشگران در مطالعات خود در آینده به شناسایی عوامل و ارائه راه‌کارهای لازم در طراحی آموزش‌های مجازی بپردازند و همچنین در جهت نیازسنجی گروه مخاطبان (دانشجویان) در آموزش مجازی پژوهشی انجام شود.

کلیدواژه‌ها: عدالت، آموزش، مجازی، اساتید

* نویسنده مسئول

پست الکترونیکی: amirsabzipour@pnu.ac.ir

احساس تضییع حقوق در فضای تحصیلی را برطرف نماید (۱۰) و باعث انتشار آن از طریق قشر تحصیل کرده در شاکله‌ی جامعه گردد.

نتایج نظرسنجی چت‌یرالی و همکاران (۱۱) نشان می‌دهد که بیش از ۹۷ درصد از دانشگاه‌های آمریکا و ۹۵ درصد از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی بریتانیا از محیط‌های یادگیری مجازی به صورت برنامه‌ریزی شده استفاده می‌کنند. برای این منظور از یک یا چند سیستم محیط یادگیری استفاده می‌کنند. همچنین در برخی از کشورها مانند آمریکا، کانادا، استرالیا و انگلستان، هر دانش‌آموز موظف است حداقل دو درس از دوره‌های تحصیلی خود را به صورت مجازی بگذراند (۱۱). علی‌رغم دسترسی به آموزش آنلاین، افراد ممکن است مزایای کاملی را که یادگیری آنلاین ارائه می‌دهد تجربه نکنند (۱۲-۱۴). محیط‌های یادگیری آکادمیک ناکافی، شکاف‌های فن‌آوری و فقدان برابری در محیط‌های یادگیری به عنوان عوامل مؤثر در تجربیات افراد در محیط‌های یادگیری آنلاین شناسایی شده‌اند (۱۵-۱۹)، آموزش در هر شرایط و موقعیتی باید با عدالت آموزشی همراه باشد. زمانی می‌توان از عدالت آموزشی صحبت کرد که ابعاد دقیق عدالت در کشور ذکر شود. استفاده نکردن از ابزارهای آموزشی یکسان در جامعه منجر به انتظار یکسان از یادگیری از مردم نمی‌شود. این موضوع همواره مورد انتقاد کارشناسان آموزشی بوده است، به عنوان مثال تمرکز در آموزش و پرورش یکی از موضوعاتی است که نیازمند برنامه‌ریزی مسئولان آموزش و پرورش است. عدالت آموزشی یکی از اصول اساسی عدالت اجتماعی است و توزیع عادلانه فرصت‌ها و منابع آموزشی از دیرباز مورد تاکید بوده است. تعاریف متعددی از مفهوم عدالت در تعلیم و تربیت ارائه شده است و در بیشتر تعاریف به عدالت از منظر توزیع و برخورداری مساوی نگریسته شده است. در گزارش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، عدالت آموزشی به‌طور کلی به معنای دسترسی برابر به فرصت‌های آموزشی برای همه افراد بدون توجه به پیشینه و شرایط آنها است. دسترسی عادلانه به آموزش یک اصل اساسی در امور حکمرانی است و ایجاد جامعه‌ای مبتنی بر برابری، ضروری است. بر اساس این گزارش، عدالت در آموزش و پرورش تنها به معنای دسترسی برابر به فرصت‌های آموزشی نیست، بلکه تضمینی است که همه دانش‌آموزان از شانس یکسانی برای بهره‌مندی از این فرصت‌ها برخوردار باشند. این بدان معناست که همه باید بدون توجه به نژاد، جنسیت، وضعیت اجتماعی-اقتصادی یا هر عامل دیگری به آموزش با کیفیت دسترسی داشته باشند (۲۰). اگرچه استفاده از فن‌آوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات در حوزه آموزش از راه‌دور می‌تواند یکی از گزینه‌های رفع

محیط آموزش یادگیری مجازی به عنوان چشم‌اندازی اجتناب‌ناپذیر، یادگیرنده را در کانون فرایند یادگیری قرار می‌دهد و یادگیری را فرایندی اجتماعی مبتنی بر اعتماد می‌داند. فرهنگ یادگیری و فرایند یادگیری شخصی‌شده و همچنین سبک‌ها، روش‌ها و تکنیک‌های مختلف یادگیری را با توجه به هدف موضوع یادگیری اعمال می‌کند (۱، ۲). در یک سیستم آموزش رسمی مانند دانشگاه، آموزش مجازی به دانشجویان و اساتید این اجازه را می‌دهد تا آنها بتوانند به صورت همزمان یا غیر همزمان و به صورت مشارکتی و توزیع شده، با همدیگر در محیط اینترنتی در تعامل باشند (۳). بر همین مبنا سازوکارهای بسیار گسترده‌ای برای پیشبرد امور آموزشی و تحقیقاتی با تمرکز بر بستر محیط مجازی و آموزش از راه دور طراحی و تدوین گردید (۴). کلارک ابزار و فن‌آوری ارتباط رسانه‌ای را در مباحث آموزشی اجتناب‌ناپذیر می‌داند. اما باید توجه داشت که میزان استفاده از فن‌آوری‌ها و تجهیزات به نگرش کاربران نسبت به این ابزارها بستگی دارد و هرچه نگرش مثبت‌تر باشد، استفاده از این آموزش‌ها بهتر خواهد بود (۵). با توجه به اینکه فن‌آوری‌های ارتباطی در آموزش و پرورش برای ایجاد تعامل بین همه شرکت‌کنندگان در فعالیت‌های آموزشی مورد استفاده قرار می‌گیرد، بنابراین تعامل بخشی ضروری از فرایند آموزشی محسوب می‌شود. از نظر واگنر، تعامل یک رویداد دو طرفه است که حداقل به دو شی و دو عمل نیاز دارد. تعامل زمانی رخ می‌دهد که این اشیا و رویدادها متقابلاً بر یکدیگر تأثیر بگذارند. تعامل امکان انجام کارها و وظایف مختلف در فعالیت‌های آموزشی را فراهم می‌کند. یادگیری الکترونیکی روش‌های آموزشی و یادگیری سنتی را متحول کرده و نقش مهمی در تکمیل و توسعه آن ایفا کرده است (۶).

عدالت آموزشی نه یک مزیت، بلکه ضرورتی اخلاقی برای جوامعی است که آموزش را عامل تغییر زندگی می‌دانند (۷). در چنین جامعه‌ای تحقق این عدالت آموزشی می‌تواند منجر به ارتقای سطح زندگی افراد با تفاوت‌های فردی در زمینه‌های مختلفی مانند عملکرد تحصیلی، طبقه اجتماعی، شرایط اقتصادی و فرهنگی شود (۸). در این میان عدالت‌محور شدن دانشگاه‌ها که از مراکز مهم یادگیری و نماد عدالت آموزشی محسوب می‌شوند جزء ضروریات است (۹)، زیرا در محیط‌های تحصیلی به‌ویژه در دانشگاه‌ها، ادراک حضور عدالت و احساس وجود شرایط عادلانه و رؤیت اصول و قواعد مبتنی بر عدالت از طریق انتقال حس ارزشمندی به دانشجویان می‌تواند تردیدها و نگرانی‌های ناشی از

ابزار پژوهش جهت جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه نیمه ساختاریافته بود معیارهای ورود به این مطالعه برای اساتید عبارت بود از: الف) تمایل به اختصاص زمان و بیان و اظهار احساسات درونی خود نسبت به مفهوم موردتحقیق ب) تدریس واحدهای تدریس به صورت مجازی در دانشگاه مطرح شده ج) نماینده بخشی از جامعه پژوهش بودن و د) ارتباط با دانشگاه در زمینه‌های مختلف آموزشی و پژوهشی تا بتوانند اطلاعات مفیدی در ابعاد مختلف آموزش مجازی در اختیار پژوهشگر قرار دهند. از این رو اساتیدی که به صورت مدعو بودند و حضور آن‌ها صرفاً برای تدریس دروس محدودی در دانشگاه بود در فرایند پژوهش از بین مشارکت‌کنندگان حذف شدند.

فرایند گزینش نمونه‌ها تا رسیدن به اشباع داده‌ها (۳۸ مصاحبه) و جهت اطمینان تا ۴۳ مصاحبه ادامه یافت. ۲۳ مصاحبه در یک جلسه و ۱۵ مصاحبه در دو جلسه به تقاضای پژوهشگر جهت تبیین بهتر تجربه و ۵ مصاحبه در ۳ جلسه به دلیل مشکل ضیق زمانی مصاحبه‌شونده به درخواست مصاحبه‌شونده صورت گرفت.

به منظور جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از روش کتابخانه‌ای و مرور اسناد و همچنین مصاحبه با اساتید در دانشگاه پیام‌نور استفاده شد. جامعه آماری شامل ۱۳۰ نفر از اساتید دانشگاه لرستان بودند که از میان آن‌ها تعداد ۳۸ نفر به صورت هدفمند و گلوله برفی انتخاب گردید. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش کلایزی، ابتدا تمامی مکالمه‌های ضبط‌شده به متون نوشتاری تبدیل شدند. سپس کلیه یادداشت‌های میدانی و نوارهای پیاده شده مورد بازبینی مجدد قرار گرفتند. محققان در این مرحله سعی کردند که با مرور مکرر داده‌ها دید کلی نسبت به اطلاعات جمع‌آوری شده کسب کنند. در مرحله بعدی، با استفاده از راهبرد جمله به جمله، عبارت‌های مهم و مرتبط با موضوع پژوهش مشخص شدند. برای سهولت در تحلیل، به هر یک از افراد یک کد (حرف p) اختصاص داده شده است. جدول (۱) آمار توصیفی را نشان می‌دهد.

خلأهای آموزشی در صورت عدم دسترسی به آموزش حضوری باشد و این فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات عامل مهمی است. در ارتقای عدالت اجتماعی در بحث کیفیت آموزش در مناطق روستایی و دورافتاده، یک نکته مغفول مانده است که اساساً عدالت آموزشی از دیدگاه کسانی که در این شرایط قرار می‌گیرند، می‌تواند معنایی داشته باشد. مشکل اصلی تحقیق حاضر این است که با توجه به اینکه روش‌های آموزش مجازی اکنون به عنوان تحولی در حوزه عدالت آموزشی شناخته می‌شوند، هدف ما بررسی این موضوع است که آیا این آموزش‌ها از نظر کسانی که تجربه کرده‌اند، عملاً عدالت آموزشی را به صورت واقعی به نمایش گذاشته‌اند یا خیر؟ به عبارت دیگر، آیا افرادی که در معرض آموزش مجازی قرار گرفته‌اند، این نوع آموزش را به عنوان یک تجربه منصفانه و عادلانه درک کرده‌اند؟ یا در نگاهی دقیق‌تر، کدام بخش از این نوع آموزش منجر به درک احساس عدالت در این افراد شده است و بی‌عدالتی در کدام بخش برجسته‌ترین جنبه درک افراد در تجربیات زیسته آنها بوده است؟ از منظری دیگر، با توجه به گسترش روزافزون آموزش مجازی و آینده بسیار روشن آن در تسخیر عرصه‌های تربیتی، دوری آن از حوزه اخلاق به راحتی می‌تواند زمینه شکست آن را فراهم کند و پژوهش‌هایی نظیر پژوهش حاضر می‌تواند گامی در جهت رشد و توسعه ارزش‌های انسانی باشد و در رأس آنها تحقق مفهومی چون عدالت باشد. با توجه به مطالب ذکر شده در بالا، این پژوهش به دنبال تجربه زیسته اساتید دانشگاه پیام‌نور در رابطه با عدالت آموزشی در محیط یادگیری مجازی است.

روش

این پژوهش از نوع کیفی با رویکرد پدیدارشناسی و با به کارگیری مدل کلایزی انجام شد. هدف اصلی این پژوهش، فهم تجربه زیسته اساتید دانشگاه پیام‌نور از عدالت آموزشی در آموزش مجازی است. جامعه آماری، اساتید دانشگاه پیام‌نور استان لرستان بودند. در این پژوهش نمونه‌گیری به صورت هدفمند، گلوله برفی و غیراحتمالی است. هدفمند زیرا به دنبال اساتیدی هستیم که تجربه عدالت آموزشی را داشته‌اند و از این نظر غیراحتمالی است زیرا به دنبال احتمالات نیستیم. گلوله برفی به این دلیل که با هر استادی که تجربه عدالت آموزشی را داشت و با او مصاحبه می‌شود این سؤال نیز پرسیده می‌شد که آیا کسی را می‌شناسید که این تجربه را داشته باشد و با عدالت آموزشی زندگی کرده باشد؟ و از این طریق نفر بعد برای مصاحبه شناسایی می‌شد.

جدول ۱. توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان در بخش کیفی

Table 1. describing the demographic characteristics of the participants in the qualitative section

R	جنسیت	سابقه	شناسه	مدرک تحصیلی	مدت مصاحبه
۱	مرد	۱۹ سال	p۱	دکتری	۳۵
۲	مرد	۲۰ سال	p۲	دکتری	۳۹
۳	مرد	۱۷ سال	p۳	دکتری	۴۵
۴	زن	۲۰ سال	p۴	دکتری	۵۰
۵	مرد	۱۴ سال	p۵	دکتری	۵۵
۶	مرد	۱۹ سال	p۶	دکتری	۳۹
۷	مرد	۱۶ سال	p۷	دکتری	۵۱
۸	زن	۱۲ سال	p۸	دکتری	۴۲
۹	زن	۱۹ سال	p۹	دکتری	۵۲
۱۰	مرد	۱۷ سال	p۱۰	دکتری	۴۵
۱۱	زن	۱۰ سال	p۱۱	دکتری	۴۸
۱۲	مرد	۹ سال	p۱۲	دکتری	۴۲
۱۳	زن	۱۲ سال	p۱۳	دکتری	۵۶
۱۴	مرد	۱۹ سال	p۱۴	دکتری	۴۲
۱۵	زن	۲۰ سال	p۱۵	دکتری	۵۸
۱۶	مرد	۱۸ سال	p۱۶	دکتری	۲۵
۱۷	مرد	۱۹ سال	p۱۷	دکتری	۳۵
۱۸	زن	۱۰ سال	p۱۸	دکتری	۲۹
۱۹	زن	۱۲ سال	p۱۹	دکتری	۲۷
۲۰	زن	۱۴ سال	p۲۰	دکتری	۲۵
۲۱	زن	۱۶ سال	p۲۱	دکتری	۳۲
۲۲	مرد	۱۹ سال	p۲۲	دکتری	۳۸
۲۳	مرد	۲۰ سال	p۲۳	دکتری	۲۹
۲۴	زن	۱۳ سال	p۲۴	دکتری	۳۴
۲۵	زن	۱۶ سال	p۲۵	دکتری	۳۷
۲۶	زن	۱۷ سال	p۲۶	دکتری	۲۹
۲۷	مرد	۱۹ سال	p۲۷	دکتری	۲۷
۲۸	مرد	۲۰ سال	p۲۸	دکتری	۳۱
۲۹	مرد	۸ سال	p۲۹	دکتری	۳۶
۳۰	زن	۱۰ سال	p۳۰	دکتری	۲۹
۳۱	زن	۱۲ سال	p۳۱	دکتری	۳۱
۳۲	زن	۱۷ سال	p۳۲	دکتری	۲۸
۳۳	مرد	۱۹ سال	p۳۳	دکتری	۲۶
۳۴	مرد	۲۰ سال	p۳۴	دکتری	۳۰
۳۵	زن	۱۷ سال	p۳۵	دکتری	۳۲
۳۶	مرد	۱۹ سال	p۳۶	دکتری	۲۴
۳۷	مرد	۲۰ سال	p۳۷	دکتری	۳۶
۳۸	زن	۱۵ سال	p۳۸	دکتری	۲۶

یافته‌ها

در قالب عبارات معنادار فرموله کردند. در این مرحله، ۲۳ معنی

نتیجه‌ی این مرحله، شناسایی ۵۲ کد کلیدی بود. در ادامه محققین با ادغام موارد مشابه و حذف موارد تکراری، عبارتهای استخراج شده را

فرموله‌شده به دست آمد که در جدول ۲، بیان شده است. در بخش بعدی، عبارتهای استخراج‌شده به پنج خوشه تقسیم شدند. به این ترتیب که محققان سعی کردند عبارتهای استخراج‌شده

با ماهیت موضوعی مشابه را شناسایی کرده و آنها را در درون یک خوشه قرار دهند. این خوشه‌ها عبارتند از: عوامل آموزشی، منابع و امکانات، عوامل فردی، عوامل محیطی و عوامل اجتماعی. هر کدام از موارد ذکر در ادامه به همراه نمونه مصاحبه توضیح داده خواهند شد.

جدول ۲. تجربیات به دست آمده از تحقق عدالت آموزشی در آموزش مجازی

Table 2. Experiences gained from realizing educational justice in virtual education

شماره	تجربیات به دست آمده از تحقق عدالت آموزشی در آموزش مجازی
۱	دسترسی به آموزش مطلوب (استاد و دانشگاه خوب، کتاب خوب و محتوای آموزش خوب)
۲	دسترسی به کلاس‌های مهارت‌افزایی برای اساتید
۳	شخصی‌سازی فرایند یادگیری
۴	دسترسی همگانی و برابر به دوره‌ها
۵	دسترسی به آموزش‌های مجازی مورد علاقه
۶	اجازه به دانشجویان جهت آموزش در دوره‌های برگزار شده توسط بهترین دانشگاه‌های جهان
۷	شرکت در دوره‌ی آموزشی مورد علاقه
۸	ایجاد زمینه جهت ادامه تحصیل
۹	اتصال به آموزش در هر نقطه و مکان
۱۰	امکان دعوت از متخصصان در زمینه تحصیلی مورد نظر
۱۱	بهره‌مندی از دانش و معلومات مدرسان برتر کشور
۱۲	دسترسی آسان‌تر به منابع آموزشی و استادان
۱۳	ارتباط‌گیری افراد با همکلاسی‌ها و استادان خود
۱۴	توسعه عدالت تربیتی و نصیب برابر آموزشی
۱۵	پوشش و پرورش منابع درونی دانشجویان به جامع‌ترین شکل ممکن
۱۶	انتخاب سطوح و دوره‌های آموزشی مورد نیاز در کوتاه‌ترین زمان ممکن
۱۷	عدم تبعیض فرهنگ‌ها و قومیت‌ها
۱۸	توزیع و تخصیص منابع به همه افراد با توجه به نیازها و شرایط آن‌ها
۱۹	توانمندسازی یادگیرندگان
۲۰	بهبود فرایند ارزشیابی
۲۱	تعامل منصفانه
۲۲	پوشش همه مخاطبان
۲۳	مدیریت بهینه منابع

همزمان این دو نوع آموزش است که می‌تواند از این طریق ملموس‌تر و

دست‌یافتنی‌تر باشد»

تجربه فرد دیگری از افراد مصاحبه شونده در این زمینه مبنی بر این بود که:

«علاوه بر شرکت دانشجویان در دوره‌های مجازی و کلاس‌ها، آنلاین، اساتید آگاه و دوران‌دیش سراسر کشور هم می‌توانند با شرکت در دوره‌های مجازی و آنلاین بر مهارت‌ها و دانش خود بیفزایند».

همچنین دکتر محترم در این زمینه بیان کردند که «با ارائه مجازی برنامه‌های آموزشی دانشجویان در اقصی نقاط کشور می‌توانند از آموزش‌هایی با کیفیت یکسان برخوردار گردند، که این امر بستر ارتقای عدالت آموزشی در کشور را فراهم می‌کند».

• عوامل آموزشی

یکی از موارد مشترک که مصاحبه‌شوندگان در پژوهش به عنوان تجربه خود از عدالت آموزشی در آموزش مجازی بر آن اتفاق نظر داشتند «عوامل آموزشی» مبنی بر امکان دعوت از متخصصان در زمینه تحصیلی مورد نظر، دسترسی به آموزش مطلوب، بهبود فرایند ارزشیابی، دسترسی به آموزش‌های مجازی مورد علاقه، دسترسی همگانی و برابر به دوره‌ها و دسترسی به کلاس‌های مهارت‌افزایی برای اساتید بود.

در این زمینه در تجربه یکی از مصاحبه‌شوندگان این‌گونه بیان شده است: «سرتاسر کشور، بسیار افرادی را داریم که شاید بتواند هزینه تهیه یک کتاب را بپردازند اما به آن کتاب دسترسی ندارند. بنابراین، یک دلیل مهم اهتمام به آموزش مجازی، توسعه عدالت آموزشی با ترکیب و اجرای

«آموزش مجازی شرایط به‌گونه‌ای تغییر داده که برای تمام افراد یک جامعه، فرصت آموزشی متناسب با ظرفیت‌ها و توانمندی‌های دانش‌آموزان فراهم شده است.»

• عوامل محیطی

یکی از موارد مشترک که مصاحبه‌شوندگان در پژوهش به عنوان تجربه خود از عدالت آموزشی در آموزش مجازی بر آن اتفاق نظر داشتند «عوامل محیطی» مبنی بر ایجاد زمینه جهت ادامه تحصیل، اتصال به آموزش در هر نقطه و مکان و پوشش همه مخاطبان بود.

استاد محترم در مصاحبه با محقق درباره تحقق عدالت آموزشی به واسطه آموزش مجازی اظهار داشت که: «افراد در آموزش مجازی به صورت تصادفی می‌توانند در هر نقطه و مکانی به آموزش متصل شوند.»

• عوامل اجتماعی

یکی از موارد مشترک که مصاحبه‌شوندگان در پژوهش به عنوان تجربه خود از عدالت آموزشی در آموزش مجازی بر آن اتفاق نظر داشتند «عوامل اجتماعی» مبنی بر عدم تبعیض فرهنگ‌ها و قومیت‌ها، دسترسی آسان‌تر به منابع آموزشی و استادان، ارتباط‌گیری افراد با هم‌کلاسی‌ها و استادان خود، انتخاب سطوح و دوره‌های آموزشی مورد نیاز در کوتاه‌ترین زمان ممکن و تعامل منصفانه بود.

استاد محترم دیگری در این خصوص بیان کرد که: «ابزار اساسی در آموزش، ارتباطات است. امروزه انتخاب‌ها و بدیل‌های ما در ارتباطات رشد چشمگیر و فزاینده‌ای داشته است. این گسترش ارتباطات اشکال جدیدی از سازمان‌های اجتماعی و همکاری‌های اجتماعی را ایجاد کرده است. یکی از نتایج فزونی ارتباطات در امر آموزش مجازی قابل مشاهده است. برای نمونه پست‌های الکترونیکی، کنفرانس از راه دور (تله‌کنفرانس)، کلاس‌های مجازی در وب از جمله شیوه‌های آموزشی هستند که به دنبال گسترش تکنولوژی فرا روی امر آموزش قرار گرفته‌اند.»

یکی از دیگر از اساتید محترم در تجربه خود به این امر اشاره داشتند که: «آموزش مجازی نوعی عدالت را در امر آموزش محقق ساخته که در آن افرادی که سابقاً در شیوه کلاسیک امکان حضور در کلاس درس را نداشتند امکان دسترسی به آموزشهای مورد علاقه خود را دارند.»

بحث

بر اساس تحلیل یافته‌ها «عوامل آموزشی» مبنی بر (دسترسی به آموزش مطلوب، دسترسی به کلاس‌های مهارت‌افزایی برای اساتید، دسترسی همگانی و برابر به دوره‌ها، دسترسی به آموزش‌های مجازی

تجربه دیگر در این زمینه مبنی بر این مسئله بود که «آموزش مجازی برای استاد این مزیت را دارد که بدون حضور در کلاس درس به تدریس بپردازد. این نوع آموزش امکان دسترسی دانشجو به استاد را نیز ساده‌تر می‌کند.»

• منابع و امکانات

یکی از موارد مشترک که مصاحبه‌شوندگان در پژوهش به عنوان تجربه خود از عدالت آموزشی در آموزش مجازی بر آن اتفاق نظر داشتند «منابع و امکانات» مبنی بر بهره‌مندی از دانش و معلومات مدرسان برتر کشور، توسعه عدالت تربیتی و نصیب برابر آموزشی، توزیع و تخصیص منابع به همه افراد با توجه به نیازها و شرایط آن‌ها و مدیریت بهینه منابع بود.

در این زمینه در تجربه یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان شد که: «کلاس‌های آنلاین باعث شده تا بخشی از عدالت آموزشی در کشور تحقق پیدا کند و همه افراد از فرصت برابر آموزشی بهره‌مند شوند. برای مثال، افراد ساکن در استان‌های دیگر هم می‌توانند در کلاس‌های برتر حضور داشته باشند تا از دانش و معلومات مدرسان برتر کشور بهره ببرند.»

یکی از اساتید با اشاره به غنی‌سازی محیط‌های یادگیری بیان نمودند که:

«آموزش‌های مجازی می‌تواند به عنوان مکمل آموزش‌های حضوری به کار گرفته شود و با استفاده از آموزشی‌های تلفیقی می‌توان از همه بسترهای آموزشی برای توسعه عدالت تربیتی و نصیب برابر آموزشی بهره‌برداری شود.»

• عوامل فردی

یکی از موارد مشترک که مصاحبه‌شوندگان در پژوهش به عنوان تجربه خود از عدالت آموزشی در آموزش مجازی بر آن اتفاق نظر داشتند «عوامل فردی» مبنی بر شخصی‌سازی فرایند یادگیری، شرکت در دوره‌ها در بهترین دانشگاه‌های جهان، شرکت در دوره‌ی آموزشی مورد علاقه، پوشش و پرورش منابع درونی دانشجویان به جامع‌ترین شکل ممکن و توانمندسازی یادگیرندگان بود.

یکی از اساتید محترم با اشاره به اینکه آموزش مجازی عدالت را در امر آموزش محقق ساخته، گفت:

«بر اساس امکاناتی که آموزش مجازی ایجاد کرده افرادی که سابقاً در شیوه کلاسیک امکان حضور در کلاس درس را نداشتند امکان دسترسی به آموزش‌های مورد علاقه خود را دارند.»

تجربه استاد محترم دیگری در این زمینه مبنی بر این بود که:

بنابراین با توجه به این یافته حاصل از مصاحبه‌های استخراج شده ضریب عدالت آموزشی در آموزش مجازی امکان توسعه بیشتری پیدا کرده و در آموزش مجازی در کوتاه‌مدت باعث کم کردن عدالت آموزشی و در بلندمدت باعث افزایش عدالت آموزشی می‌شود. آموزش مجازی یک میانبری برای گسترش عدالت آموزشی برقرار کرده است که به تدریج نیز افزایش یافته است.

در تحلیل یافته‌های «منابع و امکانات» با نتایج برخی مطالعه (۲۳)، (۲۷، ۲۸) همسو است و در تبیین این یافته می‌توان بیان کرد که آموزش در هر شرایط و موقعیتی باید با عدالت آموزشی همراه باشد. زمانی می‌توان از عدالت آموزشی صحبت کرد که ابعاد دقیق عدالت در کشور ذکر شود. عدالت آموزشی یکی از اصول اساسی عدالت اجتماعی است و توزیع عادلانه فرصت‌ها و منابع آموزشی از دیرباز مورد تأکید بوده است. تعاریف متعددی از مفهوم عدالت در تعلیم و تربیت ارائه شده است و بیشتر تعاریف به عدالت از منظر توزیع و برخورداری مساوی نگریسته شده است. در گزارش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، عدالت آموزشی به‌طور کلی به معنای دسترسی برابر به فرصت‌های آموزشی برای همه افراد بدون توجه به پیشینه و شرایط آن‌ها است. دسترسی عادلانه به آموزش یک اصل اساسی در امور حکمرانی است و ایجاد جامعه‌ای مبتنی بر برابری ضروری است. بر اساس این گزارش، عدالت در آموزش و پرورش تنها به معنای دسترسی برابر به فرصت‌های آموزشی نیست، بلکه تضمینی است که همه دانش‌آموزان از شانس یکسانی برای بهره‌مندی از این فرصت‌ها برخوردار باشند. این بدان معناست که همه باید بدون توجه به نژاد، جنسیت، وضعیت اجتماعی اقتصادی یا هر عامل دیگری به آموزش با کیفیت دسترسی داشته باشند (۲۰). بنابر یافته‌ی به‌دست آمده از متن مصاحبه‌های انجام شده، دانشجویان و دانش‌آموزان در کلاس‌های آنلاین به راحتی می‌توانند به منابع و محتواهای آموزشی دسترسی داشته باشند. به‌عنوان مثال، استادان می‌توانند فایل‌های PDF جزوات یا کتاب‌های درسی را با دانشجویان و دانش‌آموزان به اشتراک بگذارند. در کلاس‌های آنلاین امکان ضبط ویدئویی جلسات نیز وجود دارد تا افراد هر زمان که بخواهند به محتواهای گفته شده در کلاس دسترسی داشته باشند. فرض کنید که افراد نتوانند در کلاس حضور پیدا کنند. در چنین مواقعی، افراد با مشاهده جلسات ضبط شده می‌توانند به مطالب گفته شده در کلاس دسترسی داشته باشند. مزایای کلاس آنلاین فقط به موارد فوق محدود نمی‌شود و استفاده از ابزارهای ترکیبی و پیشرفته یکی دیگر از ویژگی‌های آموزش مجازی است. اساتید با استفاده از ابزارهای ترکیبی

مورد علاقه، بهبود فرایند ارزشیابی، امکان دعوت از متخصصان در زمینه تحصیلی مورد نظر) یکی از تجاربی بود که افراد در مصاحبه به آن اشاره داشتند. یافته‌های مربوط به «عوامل آموزشی» با نتایج سایر پژوهش‌ها (۲۱-۲۴) همسو است. در جهت تبیین این یافته می‌توان بیان نمود که در محیط‌های آموزشی زمانی عدالت تحقق می‌یابد که یادگیرندگان از طریق درون‌داده‌ها و فرایندها در مدرسه، بتوانند اهداف علمی، اعتقادی، اجتماعی و آموزشی را کسب کنند. فراهم کردن فرصت‌های برابر و عادلانه آموزشی جزئی از عدالت آموزشی است و رسیدن به عدالت آموزشی برای تمام جوامعی که آموزش و پرورش را یک جزء مهم در زندگی افراد می‌دانند، امری اصلی به شمار می‌رود. برای دستیابی به عدالت آموزشی و بهره‌مندی کلیه یادگیرندگان از منابع، بدون در نظر گرفتن طبقه اجتماعی، اقتصادی، جغرافیایی، نژاد، قومیت، زبان، مذهب و خانواده، باید توزیع منابع به شکل عادلانه و با توجه به شرایط کلیه یادگیرندگان انجام شود. برای رسیدن به این مهم و دستیابی عادلانه به فرصت‌های آموزشی، لازم است منابع انسانی کارآمد و ماهر در همه مناطق توزیع شوند. همچنین، در توزیع و تخصیص منابع همه یادگیرندگان باید نیازها و شرایط آن‌ها در نظر گرفته شوند (۲۵). همسلی (۲۰۰۲) به‌عنوان یکی از دست‌اندرکاران آموزش الکترونیکی بیان نموده است که فراگیران تمام‌وقت و پاره‌وقت امروزه می‌توانند در کلاس‌های آموزشی رشته‌ها و مقاطع تحصیلی دلخواه خود از هر مکانی شرکت نمایند، این نوع آموزش برای کسانی که مسافرت می‌کنند و یا کسانی که جای ثابتی ندارند، منابع و تجارب یادگیری را به راحتی در دسترس قرار می‌دهد (۲۶).

استفاده از فن‌آوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات در حوزه آموزش از راه دور، می‌تواند یکی از گزینه‌های مورد توجه برای پر کردن خلأهای آموزشی، در نبود دسترسی به آموزش حضوری باشد (۳). در میان ویژگی‌های آموزش الکترونیکی، توان بالقوه‌ی افزایش دسترسی به آموزش نسبت به روش‌های آموزشی سنتی غیر منعطف از ویژگی‌های قابل مشاهده و ارزشمند به‌شمار می‌روند (۱۲). رواج کاربرد فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات، بازار یادگیرندگان بالقوه را به‌طور چشمگیری افزایش می‌دهد. این فن‌آوری می‌تواند آموزش را در ۲۴ ساعت شبانه روز و ۷ روز هفته، تقریباً در هر مکانی در دسترس بگذارد، فرصت‌هایی برای کار دانش‌آموزان، والدین و کسانی که برای نیل به اهداف آموزشی خود از توانایی لازم برخوردار نیستند، فراهم نماید. به تعبیر دیگر، فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات، رویکردهای کشورهای توسعه‌یافته به مقوله آموزش را تغییر داده است (۳).

عدالت آموزشی بیش از هر چیز منوط به شناخت درست از این مفهوم است (۳۲).

یافته‌های مربوط به «عوامل محیطی» با پژوهش‌های (۲۲، ۲۳، ۲۷) همسو است و برای تبیین این یافته می‌توان بیان کرد که بحث عدالت آموزشی یکی از شاخص و مولفه‌هایی است که در بحث آموزش مجازی مطرح می‌شود و در واقع یک مزیت محسوب می‌شود. دانش‌آموزان در آموزش از راه دور به صورت تصادفی می‌توانند در هر نقطه و مکانی به آموزش متصل شود. بر پایه نظریه مبادله اجتماعی، انسان‌ها افرادی مبادله‌گرا هستند که بر پایه اصل مقابله به مثل بسیاری از کنش‌ها و واکنش‌های خود را انجام می‌دهند. به این ترتیب آنگاه که کسی یا کسانی با فردی رفتار مطلوب و مناسب داشته باشند و باعث شوند تا فرد مورد نظر از درون احساس ارزشمندی کند، در اولین فرصت فرد مورد نظر مقابله به مثل کرده و با رفتارهای متقابل مثبت زمینه احساس ارزشمندی را در طرف‌های تعامل خود فراهم می‌کند (۳۲). می‌توان گفت که زمانی که دانشجو عدالت آموزشی برابر با حس ارزشمندی را تجربه کند، به رفتارهای مدنی تحصیلی متمایل می‌شود و زمینه خودباوری در دانشجو به وجود می‌آید (۳۳). فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات اساس حرکت جوامع و نسل آینده در بیشتر زمینه‌ها بوده و به عنوان بستر و ابزار مهم رشد و توسعه به شمار می‌رود. عمق تأثیرات این فن‌آوری به حدی است که نادیده گرفتن آن منجر به از دست دادن جایگاه جهانی در زمینه‌های جدید می‌شود (۳۴). بنابر یافته به‌دست آمده در این پژوهش مبنی بر مصاحبه‌های انجام شده اگر شرایط به‌گونه‌ای باشد که برای تمام افراد یک جامعه، فرصت آموزشی متناسب با ظرفیت‌ها و توانمندی‌های دانش‌آموزان فراهم شود، به‌طوری که این آموزش تمام منابع درونی دانش‌آموزان را به جامع‌ترین شکل ممکن پوشش و پرورش دهد و امکان رشد و شکوفایی را در همه ابعاد محقق کند، عدالت آموزشی برقرار می‌شود.

یافته‌های مربوط به «عوامل اجتماعی» با پژوهش‌های (۲۴، ۲۸، ۳۵) همسو است و در جهت تبیین این یافته می‌توان بیان کرد که برای اینکه یادگیری به یک پدیده اجتماعی تبدیل شود، محیط‌های یادگیری مجازی، جامعه، روابط متقابل و ارتباطات را در کنار هم قرار می‌دهند. در این محیط‌ها، بازیگران مختلفی - معلمان، دانش‌آموزان، مؤسسات آموزشی و توسعه‌دهندگان برنامه‌های یادگیری، و همچنین اعضای خانواده، دوستان، همکاران و سایر همسالان - ملاقات می‌کنند و برای آموزش/یادگیری یا به اشتراک گذاشتن تجربیات با یکدیگر تعامل دارند. محیط‌های یادگیری مجازی توسط انواع کانال‌های ارتباطی همزمان و

و پیشرفته می‌توانند فرایند یادگیری را برای دانش‌آموزان و دانشجویان آسان کنند. مثلاً، معلمان، مدرسان و استادان با استفاده از نمایش ویدئوها، نمودارها و پاورپوینت در کلاس‌های مجازی می‌توانند محتواهای خود را با جذابیت بیشتری برای دانشجویان و دانش‌آموزان ارائه کنند.

یافته‌های «عوامل فردی» با پژوهش‌های (۲۲، ۲۸، ۲۹) همسو است و در جهت تبیین این یافته می‌توان بیان نمود که وجود عدالت آموزشی می‌تواند منجر به ارتقای سطح زندگی افرادی گردد که دارای تفاوت‌های فردی در زمینه‌های مختلفی مانند عملکرد تحصیلی، طبقه اجتماعی، شرایط اقتصادی و فرهنگی هستند (۸، ۳۰). در این میان عدالت‌محور شدن دانشگاه‌ها که از مراکز مهم یادگیری و نماد عدالت آموزشی محسوب می‌شوند جزء ضروریات است (۹). زیرا در محیط‌های تحصیلی به‌ویژه در دانشگاه‌ها ادراک حضور عدالت و احساس وجود شرایط عادلانه و رؤیت اصول و قواعد مبتنی بر عدالت از طریق انتقال حس ارزشمندی به دانشجویان می‌تواند تردیدها و نگرانی‌های ناشی از احساس تضییع حقوق در فضای تحصیلی را برطرف نماید (۱۰) و باعث انتشار آن از طریق قشر تحصیل کرده در شاکله جامعه گردد. با توجه به یافته‌های تحلیل شده در مصاحبه‌های انجام شده آموزش مجازی عدالت را در امر آموزش محقق ساخته و بر اساس امکاناتی که آموزش مجازی ایجاد کرده افراد امکان دسترسی به آموزش‌های مورد علاقه خود را دارند. یک محیط دیجیتال شخصی‌شده و روش‌های یادگیری انعطاف‌پذیر فرصت‌های ارزشمندی را برای توسعه برنامه‌های یادگیری مناسب و محرک به بهترین وجه مناسب برای یک فرد خاص فراهم می‌کند. یادگیری با اهداف و اهدافی مرتبط است که سطح دانش و مهارت‌های یادگیرنده را نشان می‌دهد و اعتبار می‌بخشد (۳۱). از طریق چند رسانه‌ای، منابع یادگیری لذت‌بخش می‌شوند و این ارتباط، رویکردهای یادگیری اجتماعی و غیر رسمی را تسهیل می‌کند، که جذاب هستند و یادگیری را به جنبه‌های عاطفی مثبت مرتبط می‌کنند.

عدالت از جمله مفاهیم تاریخی فلسفه سیاسی است که از گذشته تا به امروز، جزء آرمان‌های بشر بوده است. مفهوم عدالت آموزشی نیز همواره مورد توجه متخصصان تعلیم و تربیت بوده و تلاش نموده‌اند تا طراحی برنامه‌های درسی را به گونه‌ای انجام دهند تا به عدالت برای همه علم‌آموزان نزدیک‌تر شود. در این دیدگاه برابری فرصت‌ها و عدالت‌خواهی یک ارزش محسوب می‌شود و آموزش و پرورش باید بتواند آن را در نظام شخصیتی انسان توسعه‌یافته بگنجانند. تلاش برای تحقق

در راستای دستیابی به عدالت آموزشی، راهبردهای مختلفی در متون علمی ارائه شده است. راهبردهای تامین و گسترش برابری فرصت‌ها و برابری آموزشی شامل توزیع معلمان با کیفیت و ماهر در سراسر مناطق، اطلاع‌رسانی به برنامه‌ریزان در مورد اهمیت و نتایج برابری فرصت‌های آموزشی و برابری آموزشی و حذف کلیشه‌های جنسیتی از برنامه‌های درسی است. بر این اساس، بحث عدالت آموزشی با آموزش مجازی و از راه دور محقق می‌شود و این نوع آموزش در واقع یک نقطه مثبت برای عدالت آموزشی محسوب می‌شود اما این تحقق منوط به این است که بسترهای لازم مهیا شود.

از جمله محدودیت‌های که این پژوهش با آن روبه‌رو بود، مشکلاتی چون دسترسی مشکل به اساتید با توجه به حضور کوتاه مدت ایشان در دانشگاه در ساعات اداری و ارتباط گرفتن با ایشان در زمان نامناسب (ساعات کلاسی و امتحانات) بود.

با توجه نتایج به‌دست آمده در این پژوهش، آموزش مجازی باید به عنوان یک عنصر مکمل در کنار آموزش‌های حضوری همواره توسط سازمان‌های تأثیرگذار مثل آموزش و پرورش و نهادهای اجرایی مثل دانشگاه‌ها جدی گرفته شود. با توجه به اینکه آموزش از راه دور نه تنها می‌تواند عدالت آموزشی را محقق کند، بلکه می‌تواند راهی باشد تا زمینه‌های ادامه تحصیل برای افراد و آحاد جامعه فراهم شود، از این رو باید بسترسازی برای اجرای صحیح آموزش صورت گیرد و برنامه‌ریزان نسبت به اهمیت و نتایج برابری فرصت‌های آموزشی و عدالت آموزشی آگاه‌تر شوند.

برای تحقق عدالت آموزشی برداشتن دو گام نیاز است: در گام اول باید حداقلی از آموزش را چه به لحاظ منابع آموزشی و چه به لحاظ منابع مالی و منابع انسانی برای همه افراد جامعه تدارک دید و در گام دوم باید متناسب با توانمندی‌ها و علاقه‌مندی‌های هر شخص، آموزش‌های متفاوتی ارائه شود. با توجه به غنی‌سازی محیط‌های یادگیری، آموزش‌های مجازی می‌تواند به عنوان مکمل آموزش‌های حضوری به کار گرفته شود و با استفاده از آموزش‌های تلفیقی می‌توان از همه بسترهای آموزشی برای توسعه عدالت تربیتی و نصیب برابر آموزشی بهره‌برداری کرد. بنابراین، پیشنهاد می‌شود پژوهشگران در مطالعات خود در آینده به شناسایی عوامل و ارائه راهکارهای لازم در طراحی آموزش‌های مجازی بپردازند و همچنین در جهت نیازسنجی گروه مخاطبان (دانشجویان) در آموزش مجازی پژوهشی انجام شود.

از آنجا که رعایت اصول اخلاقی در هر پژوهشی دارای اهمیت زیادی است، در انجام پژوهش حاضر نیز موارد زیر رعایت شده اند:

ناهمزمان پشتیبانی می‌شوند، اما یادگیرندگان، اعضای یک گروه و معلمان نیز می‌توانند در دنیای فیزیکی ملاقات کنند (۳۱، ۳۴، ۳۶).

نتیجه‌گیری

بنابر یافته به‌دست آمده حاصل از مصاحبه‌های انجام شده، ابزارهای ارتباطی که امروز در اختیار بشر است اجازه تعاملات و ارتباطات گسترده میان مردمی را که در فواصل دور از یکدیگر قرار دارند، می‌دهد. امروزه شیوه‌های ارتباطی امکان ارتباط در کوتاه‌ترین زمان ممکن را در اختیار انسان‌ها قرار داده که پیش از این تصور آن نیز برای بشر مشکل و دور از انتظار بود. از این رو آموزش مجازی نوعی عدالت را در امر آموزش محقق ساخته که در آن افرادی که سابقاً در شیوه کلاسیک امکان حضور در کلاس درس را نداشتند امکان دسترسی به آموزش‌های مورد علاقه خود را دارند.

ابزار اساسی در آموزش، ارتباطات است، امروزه انتخاب‌ها و بدیل‌های ما در ارتباطات رشد چشمگیر و فزاینده‌ای داشته است. این گسترش ارتباطات اشکال جدیدی از سازمان‌های اجتماعی و همکاری‌های اجتماعی را ایجاد کرده است. یکی از نتایج فزونی ارتباطات در امر آموزش مجازی قابل مشاهده است. برای نمونه پست‌های الکترونیکی (E-Mail)، کنفرانس از راه دور (تله‌کنفرانس)، کلاس‌های مجازی در وب از جمله شیوه‌های آموزشی هستند که به دنبال گسترش تکنولوژی فرا روی امر آموزش قرار گرفته‌اند.

فناوری آموزش آنلاین کاملاً متفاوت از شیوه آموزش سنتی کنونی ماست. با آموزش مجازی همزمان می‌توانیم با افراد و انجمن‌ها ارتباط برقرار کرده و پیشرفت خود را در رسانه‌های اجتماعی به اشتراک بگذاریم. مدرس یک دوره آموزشی آنلاین می‌تواند انواع فرمت‌های فیلم و تصویر را برای دانشجویان پخش کند و یا با پاورپوینت به ارائه اسلایدهایش بپردازد. آموزش آنلاین به تعامل و یادگیری تعاملی دانشجویان کمک و آن‌ها را با فناوری‌های نوین آموزشی آشنا می‌کند. این یکی دیگر از مزایای آموزش مجازی و آموزش از راه دور است که به خلاقیت دانشجویان و سرگرم‌کننده‌تر بودن فرایند آموزش نیز کمک می‌کند.

بنابراین، عدالت آموزشی یکی از چالش‌برانگیزترین موضوعات در آموزش و پرورش است. ایجاد محیط یادگیری بدون استرس، هدایت دانش‌آموزان به سمت رشد و شکوفایی، اجرای یکسان قوانین و مقررات آموزشی برای همه و فراهم کردن زمینه برای دستیابی به مهارت و آمادگی برای بازار کار از جنبه‌های برابری آموزشی است.

- توضیح این امر که هیچگونه اطلاعات شخصی از پرسش شونده پرسیده نخواهد شد.
- شرکت اختیاری در پژوهش
- اطمینان دادن به افراد شرکت کننده دخیل در پژوهش در مورد محرمانه بودن اطلاعات آن‌ها
- خروج آزادانه شرکت کننده‌ها از پژوهش در صورت تمایل آن‌ها در هر مرحله از روند و تکمیل پرسشنامه
- رعایت صداقت در تجزیه و تحلیل اطلاعات

References

1. Affounh S, Salha S, Khlaif ZN. Designing quality e-learning environments for emergency remote teaching in coronavirus crisis. *Interdisciplinary Journal of Virtual Learning in Medical Sciences*. 2020;11(2):135-7. https://staff-beta.najah.edu/media/published_research/2020/11/04/IJVLMS_Volume_11_Issue_2_Pages_135-137.pdf
2. Dhawan S. Online Learning: A Panacea in the Time of COVID-19 Crisis. *Journal of Educational Technology Systems*. 2020;49(1):5-22. Doi:10.1177/0047239520934018
3. Jung I, Seonghee C, Cheolil L, and Leem J. Effects of Different Types of Interaction on Learning Achievement, Satisfaction and Participation in Web-Based Instruction. *Innovations in Education and Teaching International*. 2002;39(2):153-62. doi: 10.1080/14703290252934603
4. Abbasi F, Hejazi E, Hakimzade R. Lived Experience of Elementary School Teachers about The Opportunities and Challenges of Teaching in the Educational Network of Students (SHAD): A Phenomenological Study. *Research in Teaching*. 2020;8(3):24-1. https://trj.uok.ac.ir/article_61636.html?lang=fa [In Persian]
5. Khademi Y, Sattari S. Evaluation and Prioritization of types of Interaction and Participation in E-learning Environment using Hierarchical Analysis Process (AHP). *Information and Communication Technology in Educational Sciences*. 1400;11(3):87-108. <https://www.noormags.ir/view/en/articlepage/1738701> [In Persian]
6. Hassani M, Gholam Azad S, Naveedy A. Iranian teachers' Lived experience of virtual teaching in the early days of the coronavirus epidemic. *Information and Communication Technology in Educational Sciences*. 2021;45(12):87-107. <http://sanad.iau.ir/fa/Article/1006863> [In Persian]
7. Levin HM. The economic payoff to investing in educational justice. *Investigaciones de Economía de la Educación* volume 5. 2010;5:1-33. <https://core.ac.uk/download/pdf/491318050.pdf>
8. Warren MR. Transforming public education: The need for an educational justice movement. *New England Journal of Public Policy*. 2014;26(1):11. <https://scholarworks.umb.edu/nejpp/vol26/iss1/11/>
9. Stovall D. Against the politics of desperation: Educational justice, critical race theory, and Chicago school reform. *Critical race theory in education: Routledge*; 2020. p. 161-71. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003005995-10>
10. Fatemi S, Moosavi S, Nikro R, Kherandish SM. Exploration of Medical Sciences Students and Educational Custodians View about Educational Equity in Clinical Environment. *Journal of Research IN Medical Education*. 2017;8(4):1-10. <https://www.magiran.com/paper/1692779> [In Persian]
11. Chatziralli I, Ventura CV, Touhami S, Reynolds R, Nassisi M, Weinberg T, et al. Transforming ophthalmic education into virtual learning during COVID-19 pandemic: a global perspective. *Eye*. 2021;35(5):1459-66. <https://doi.org/10.1038/s41433-020-1080-0>
12. Cochran JD, Campbell SM, Baker HM, Leeds EM. The Role of Student Characteristics in Predicting Retention in Online Courses. *Research in Higher Education*. 2014;55(1):27-48. <https://doi.org/10.1007/s11162-013-9305-8>
13. Figlio D, Rush M, Yin L. Is It Live or Is It Internet? Experimental Estimates of the Effects of Online Instruction on Student Learning. *Journal of Labor Economics*. 2013;31(4):763-84. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/669930>
14. Jaggars SS, Bailey T. Effectiveness of Fully Online Courses for College Students: Response to a Department of Education Meta-Analysis. *Community College Research Center, Columbia University*. 2010. <https://eric.ed.gov/?id=ED512274>
15. Chase M, Macfadyen LP, Reeder K, Roche J. Intercultural Challenges in Networked learning: Hard Technologies Meet Soft Skills. *UBC Community, Partners, and Alumni Publications*. 2002. <https://open.library.ubc.ca/collections/52387/items/1.0058432>
16. Kim K-J, Bonk CJ. Cross-cultural Comparisons of Online Collaboration. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 2002;8(1). <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2002.tb00163.x>
17. Mavor S, Traynor B. Exclusion in international online learning communities. *Electronic learning communities: Issues and practices*. 2003:457-88.
18. Kutner M, Greenburg E, Jin Y, Paulsen C. The Health Literacy of America's Adults: Results from the 2003 National Assessment of Adult Literacy. *NCES 2006-483. National Center for education statistics*. 2006. <https://eric.ed.gov/?id=ed493284>

19. Salvo SG, Shelton K, Welch B. African American males learning online: Promoting academic achievement in higher education. *Online Learning*. 2019;23(1):22-36. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1211043.pdf>
20. Simon F, Małgorzata K, Beatriz P. Education and training policy no more failures ten steps to equity in education: Ten steps to equity in education: oecd Publishing; 2007. Doi: 10.1787/9789264032606-en
21. Mohammadi R, Soleimani A. A systematic review of educational equity in Iran: Conceptualization, Challenges, and Indicators. *Journal of Educational Planning Studies*. 2023;12(23):145-70. Doi: 10.22080/eps.2024.26091.2220 [In Persian]
22. Jafari E, Homayooni Bakhshayesh N, Alamolhoda J. The lived experiences of students from educational justice in virtual education. *Technology of Education Journal (TEJ)*. 2021;15(2):222-38. Doi: 10.22061/tej.2020.5291.2199 [In Persian]
23. Sayyari H, Lotfipour P, Kazempour E. The Impact of ICT-Based Education on Educational Justice Development. *Educational Psychology*. 2012;8(23):2-28. https://jep.atu.ac.ir/article_2295_3d22c882b0d6f70ddbcb89062f4758e4.pdf [In Persian]
24. Shariati F, Niazazari K, Jabbari N. Presenting a model for virtual education considering educational equity with a phenomenological approach in schools of Golestan province. *Iranian journal of educational sociology*. 2024;7(1):66-78. http://iase-idje.ir/browse.php?a_id=1259&sid=1&slc_lang=fa [In Persian]
25. Eslami Harandi F, karimi F, Nadi MA. Identifying the Components of Educational Justice in Iran,s Education. *Journal of Research in Educational Systems*. 2019;13(47):55-75. Doi: 10.22034/jiera.2019.150212.1645 [In Persian]
26. Mapuva J. Confronting challenges to e-learning in higher education institutions. *International Journal of Education and Development Using ICT*. 2009;5(3):101-14. <https://www.learntechlib.org/d/42282/>
27. Soleimani T, Nokhostingoldost A. Identifying and analyzing the challenges of virtual education during the Covid-19 pandemic in the first secondary school. *Journal of Adolescent and Youth Psychological Studies*. 2023;4(6):115-27. Doi: 10.61838/kman.jayps.4.6.12 [In Persian]
28. Neifachas S, Butvilas T, Kovaitè K. Virtual learning environments: Modeling a new learning policy strategy. *Acta Paedagogica Vilnensia*. 2022;49:98-114. <https://epublications.vu.lt/object/elaba:154444332/154444332.pdf>
29. Araujo Dawson B, Kilgore W, Rawcliffe RM. Strategies for creating inclusive learning environments through a social justice lens. *Journal of Educational Research and Practice*. 2022;12:2. <https://doi.org/10.5590/JERAP.2022.12.0.02>
30. Schouten G. Fair Educational Opportunity and the Distribution of Natural Ability: Toward a Prioritarian Principle of Educational Justice. *Journal of Philosophy of Education*. 2012;46(3):472-91. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9752.2012.00863.x>
31. How to optimize online learning in the age of coronavirus (COVID-19): A 5-point guide for educators [Internet]. 2020. Available from: https://www.researchgate.net/profile/Andrew-Martin-22/publication/339944395_How_to_Optimize_Online_Learning_in_the_Age_of_Coronavirus_COVID-19_A_5-Point_Guide_for_Educators/links/5e71637ca6fdcc37caf31289/How-to-Optimize-Online-Learning-in-the-Age-of-Coronavirus-COVID-19-A-5-Point-Guide-for-Educators.pdf.
32. Sabzevari S, Poor Aboli B, Mirzaei T, Afrazandeh S. The Fourth Iranian Annual Congress of Medical Ethics and The Fourth Congress of Nursing Ethics. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine* 2016. p. 183. <http://ijme.tums.ac.ir/article-1-5707-fa.html> [In Persian]
33. Malekpour Lapari K. Investigating the Educational Justice of Professors and Students' Scientific Cheating and Civic-Educational Behaviors (Case Study: Kharazmi University Students). *Journal of Research on Management of Teaching in Marine Sciences*. 2021;8(1):95-109. Doi: 10.22034/rmt.2021.241834 [In Persian]
34. Huang RH, Liu D, Tlili A, Yang J, Wang H, Zhang M. Handbook on facilitating flexible learning during educational disruption: The Chinese experience in maintaining uninterrupted learning in COVID-19 outbreak. Beijing: Smart Learning Institute of Beijing Normal University. 2020;46.
35. Caprara L, Caprara C. Effects of virtual learning environments: A scoping review of literature. *Education and Information Technologies*. 2022;27(3):3683-722. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10768-w>
36. Mehall S. Purposeful Interpersonal Interaction in Online Learning: What Is It and How Is It Measured? *Online Learning*. 2020;24(1):182-204. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1249281>